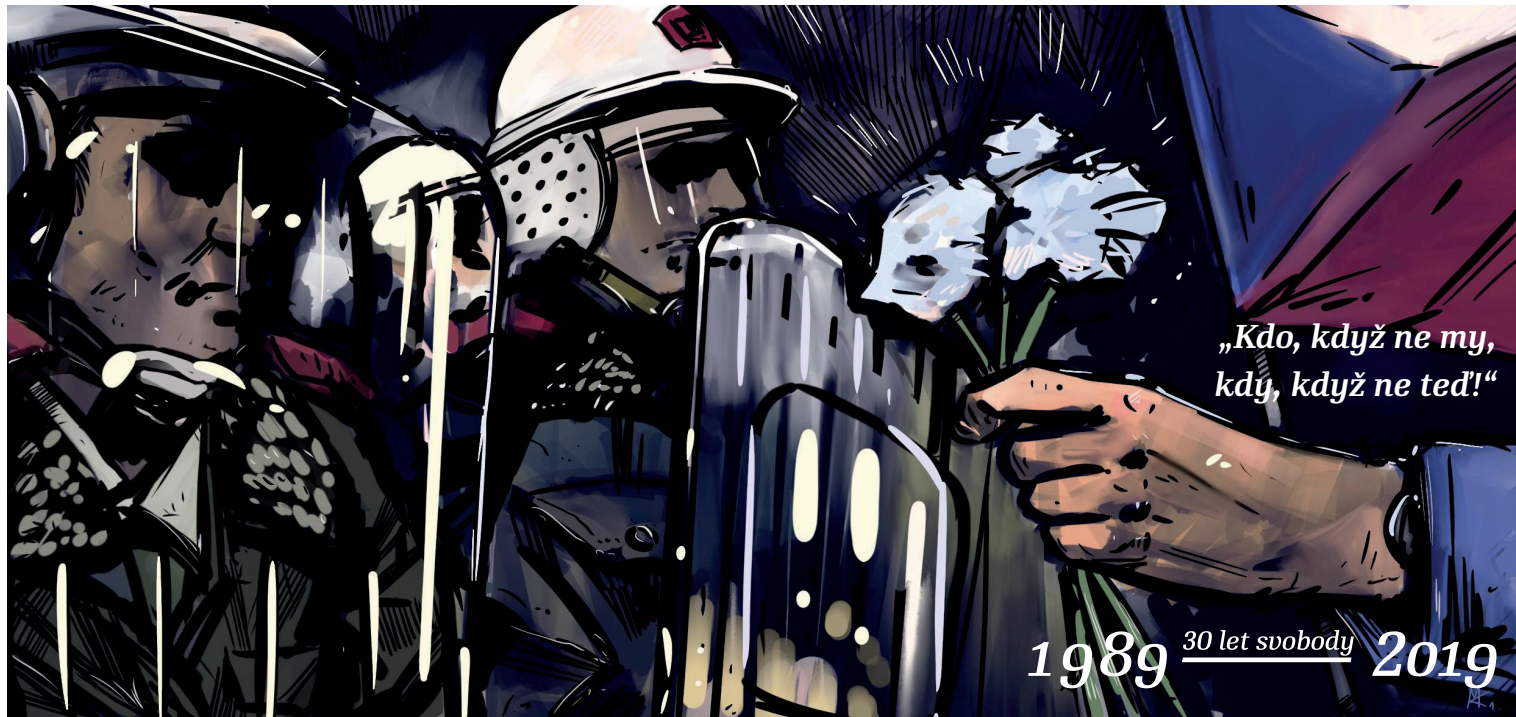

*„Kdo, když ne my,
kdý, když ne teď!“*

1989 30 let svobody 2019

17. listopadu 1989 – demonstrace v Praze

K příležitosti 50. výročí uzavření českých vysokých škol v roce 1939 nacisty bylo svoláno shromáždění studentů do areálu Univerzity Karlovy na pražském Albertově. Po jeho oficiálním skončení se část účastníků rozhodla pokračovat v průvodu na Václavské náměstí. Dav protestujících – který postupně narostl na tisíce lidí – policie postupně nasměrovala na Národní třídu, kde zůstal odříznut policejními kordony. Přestože demonstranti pouze provolávali hesla a vystupovali pokojně, policie proti nim násilně zasáhla, surově bila účastníky pruhu obušky, zatýkala je a odbížela pryč. Demonstrace byla rozehnána, ale střety s pořádkovými jednotkami ještě doznívaly.

Kdyby to tehdy vzdali...

Mezi naši dnešní svobodou a režimem, jehož soukolí nemilosrdně drtilo sebemenší projevy nespokojenosti, stojí jediné: odvaha. Jak by to vypadalo, kdyby ji lidé v roce 1989 neměli? Policejní kontroly, prázdné obchody, věčně pozorné oči tajných agentů. A udavači, kterých se bohužel vždycky najde dost - ať už ze strachu nebo kvůli vlastnímu prospěchu. Takovým lidem se dařilo a daří v každé totalitě. Lepší je proto sedět doma nebo odjet na chalupu a moc se neukazovat. Koncem 80. let už sice policejních represí ubylo, pronásledování odpůrců režimu nebylo tak brutální jako v 50. letech, ale projevovat vlastní názor nebo nesohlas se situací v zemi nebylo běžné. Ani žádoucí.

18. listopadu 1989 – diskuse v divadlech, stávkové výbory a plakáty jako kulisa revolučních dnů

Mezi veřejností se díky „šeptandě“ šířily zprávy o torzém zásahu bezpečnostních složek proti demonstrantům v Praze. Lidé jim vyjadřovali svou podporu, ale nejen to: prostřednictvím stávkových výborů, které vznikaly na vysokých školách a v divadlech, požadovali vyšetření události předchozího dne a potrestání zodpovědných osob. Jako výraz účty k mnoha zraněným obětem násilí chodili Pražané na Národní třídu zapalovat svíčky, ale policie měla tentokrát rozkaz nijak nezaskrhovat. Všechna média ovšem podléhala přísné cenzuře, jak tedy informovat veřejnost o aktuálním dění? Ideálním prostředkem se staly plakáty – většinou psané ručně, občas pololegálně vytištěné. Lidé je šířili vlastními silami a postupně se objevovaly na důležitých místech měst a vesnic, na nárožích nebo ve výlohách obchodů po celé zemi.

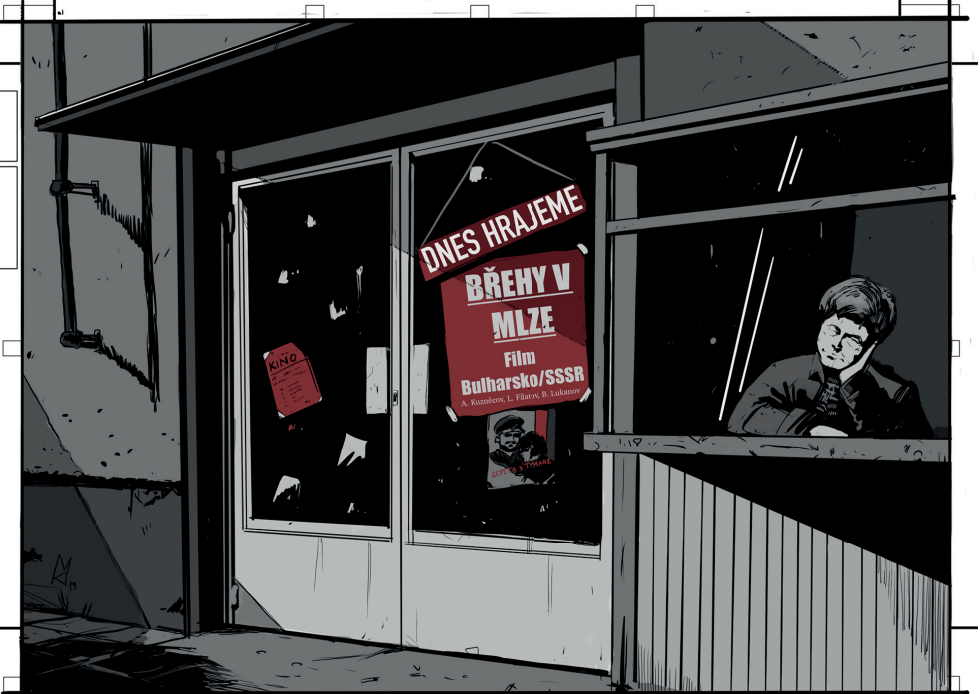
Kdyby to tehdy vzdali...

Mezi naši dnešní svobodou a režimem, jehož soukolí nemilosrdně drtilo sebestmenší projevy nespokojenosti, stojí jediné: odvaha. Jak by to vypadalo, kdyby ji v roce 1989 neměli? Během normalizace žilo mnoho lidí dvojí život – jeden v soukromí, druhý na veřejnosti. Ať už si mysleli cokoliv, navenek většina lidí předstrala loajálnost režimu. Ideologie byla všudypřítomná: v ulicích, na nádražích, v práci, ve škole. Stále tatáž bezduchá hesla, kterým nikdo doopravdy nevěří, zažloutlé fotky a zprávy o pracovních výkonech, co nikoho nezajímají. Školní a podnikové nástěnky, Facebook normalizace.

19. listopadu 1989 – vznik Občanského fóra

Opoziční tábor byl roztržštěn, všechny skupiny si však dobře uvědomovaly odpor, jaký v lidech vyvolal nebyvale brutální zásah policejních jednotek. Na popud Václava Havla, vůdčí postavy politické opozice, se představitelé jednotlivých názorových proudů setkali v pražském Činoherním klubu, aby se dohodli na společném postupu. Nakonec vznikla platforma s názvem Občanské fórum. Měla za úkol vyjadřovat nespokojenost s vládnoucími strukturami státu a požadovat odstoupení zkorumpovaných politiků a propuštění politických vězňů. Fórum také podpořilo myšlenku generální stávky, plánované na 27. listopadu. Diskuse o aktuálním dění a potřebě pokojné změny režimu probíhaly také v olomouckém divadle. Na Slovensku v Bratislavě vzniklo souběžné obdobné sdružení s názvem Verejnosť proti násiliu v čele s Milanem Kňažkem.

Kdyby to tehdy vzdali...

Mezi naši dnešní svobodou a režimem, jehož soukolí nemilosrdně drtilo sebelepší projevů nespokojenosti, stojí jediné: odvaha. Jak by to vypadalo, kdyby ji v roce 1989 neměli? Propaganda nejen ve škole a v práci, ale i ve volném čase. Ať šlo o koncerty, kino nebo výstavy, politická angažovanost měla přednost před kvalitou. Vedle oficiální kultury existovala i kultura alternativní, podzemní, nezávislá. Opisováním na psacím stroji se šířily cenzurované zakázané knihy a jiné tiskoviny, lidé si předávali nahrávky zakázaných interpretů nebo samizdatové noviny. Hlad po „západních“ produktech, ať už šlo o populární filmy, hudbu, módu nebo nejirůžnější spotřební zboží, nedokázalo zaostálé hospodářství uspokojit.

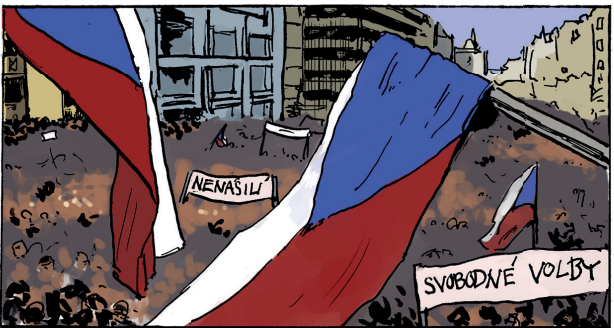
20. listopadu 1989 – shromáždění ve sportovní hale olomoucké univerzity

20. listopadu 1989 se uskutečnilo shromáždění ve sportovní hale olomoucké univerzity. Zúčastnil se jej také Josef Jařab, vyučující z katedry anglické a germánské filologie. Jako jeden z mála pedagogů už v listopadu 1989 nejenom jednoznačně podpořil studentskou stávku, ale dal studentům k dispozici i svou vlastní pracovní sílu. Dne 21. prosince 1989 byl na jejich návrh zvolen rektorem Univerzity Palackého a stal se tak vůbec prvním svobodně zvoleným rektorem v dosud komunistickém Československu. V únoru 1990 doprovázel prezidenta Havla na jeho cestě do USA. Zajímavostí je, že mezi diváky byl na památném shromáždění, jež vyjádřilo podporu Praze, přítomen rovněž nynější rektor Jaroslav Miller.

Kdyby to tehdy vzdali...

Mezi naši dnešní svobodou a režimem, jehož soukolí nemilosrdně drtilo sebelepší projevů nespokojenosti, stojí jediné: odvaha. Potřebovali ji také všichni studenti a pedagogové, kteří se přidali k listopadové stávce. Vládnoucí komunisté vyžývali protestující ke klidu a nebylo jisté, jak budou postupovat, pokud je nespokojení lidé neposlechnou. Zásáhne znovu policie? Přijedou tanky jako v roce 1968? Příslušníci Lidových milicí zaháněli studenty s letáky a zastánci totalitního režimu se neštilili ani urážek a výhrůžek. Neztratit v takových situacích kuráž vyžadovalo velkou osobní statečnost.

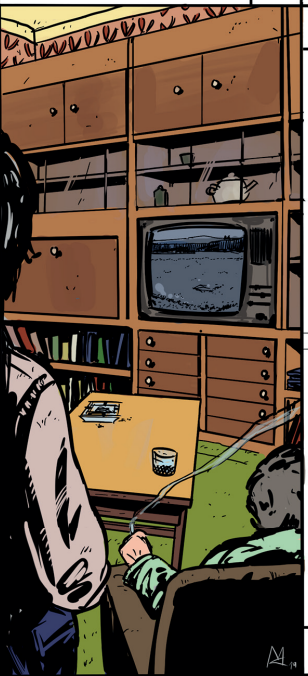
21. listopadu 1989 – projev Václava Havla na balkoně Melantrichu na Václavském náměstí

Na demonstraci na Václavském náměstí v Praze se 21. listopadu shromáždilo 300 000 lidí. Z balkonu nakladatelství Melantrich se veřejnosti poprvé představilo Občanské fórum, zastoupené Václavem Havlem, a na podporu slov budoucího prezidenta o svobodě a odmítnutí násilí se rozeznělo dnes již symbolické cinkání klíči. Komunistická vláda mezitím rozhodovala o tom, jestli má proti protestujícím nasadit armádu, a do hlavního města byly povolány posily z řad Lidových milic. Dosud nebylo jisté, zda nebudou demonstrace rozeznány násilím, tak jako v červnu 1989 v Číně.

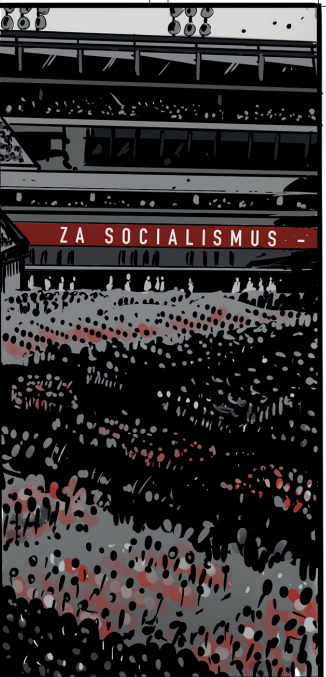
Kdyby to tehdy vzdali...

Mezi naši dnešní svobodou a režimem, jehož soukolí nemilosrdně drtilo sebemenší projevy nespokojenosti, stojí jediné: odvaha. Jak by to vypadalo, kdyby ji v roce 1989 neměli? Totalitní systém si vynucoval projevy loajality, a proto k jeho typickým kulísám patřily povinné manifestace. Masové průvody, kterých se povinně účastnily i školy, se konaly například u příležitosti Prvního máje, který režimní propaganda označovala za oslavu práce a dělnické třídy. Autobusy svážely z celé republiky davu studentů a dělníků, kteří sledovali živoucí politiky a poslouchali nekonečné nudné projevy. Přetvářka byla všudypřítomná.

25. – 26. listopadu 1989 – momenty Sametové revoluce

O víkendu před generální stávkou se na pražské Letné konaly masové manifestace. První den se jich zúčastnil až jeden milion lidí, mezi nimi také mnoho poutníků, kteří do hlavního města přijeli na obřad svatořečení Anežky České. Na pódiu vystoupili nejen zástupci opozice či církve, ale také řada herců nebo zpěváků. Díky tomu, že akci živě přenášela televize, se informace o aktuálním dění konečně začaly oficiálně šířit mezi veřejností po celé zemi. Generální stávka slavila úspěch: dne 29. listopadu 1989 odstranil federální parlament z ústavy články o vedoucí úloze komunistické strany a o marxismu-leninismu jako státní ideologii. Otevřel tak cestu k prvním svobodným volbám po téměř půl století.

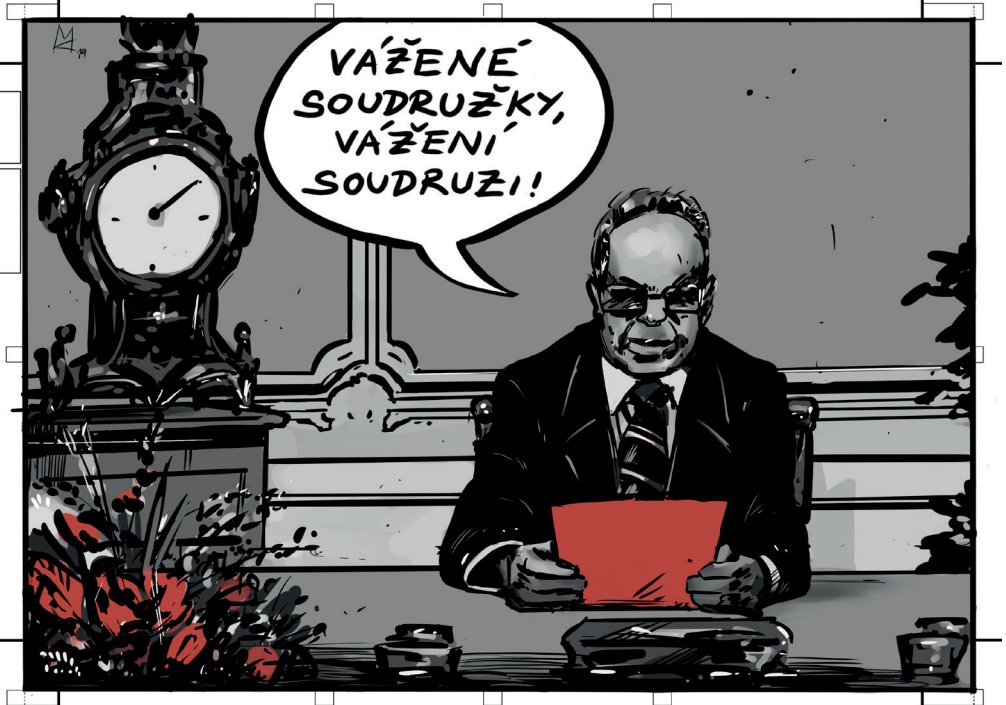
Kdyby to tehdy vzdali...

Mezi naši dnešní svobodou a režimem, jehož soukolí nemilosrdně drtilo sebemenší projev nespokojenosti, stojí jediné: odvaha. Jak by to vypadalo, kdyby ji v roce 1989 neměli? Československá spartakiáda byla ukázkou toho, jak se dá ideologicky zneužít i sportovní akce. Hromadná tělocvičná vystoupení sloužila podobnému účelu jako prvomájové průvody – měla být oslavou režimu a projevem všeobecného nadšení. Zároveň ovšem názorně ukazovala, že jedinec je bezvýznamný, pokud není poslušnou součástí kolektivu.

1. ledna 1990 – novoroční projev Václava Havla

V důsledku bouřlivých událostí konce roku 1989 v Československu i dalších zemích východního bloku se začala rozpadat železná opona, komunistická strana se vzdala svého vládnoucího postavení a dne 29. prosince 1989 byl spisovatel a někdejší disident Václav Havel zvolen prezidentem. Svůj první novoroční projev zakončil nadčasovými slovy: „Možná se ptáte, o jaké republice sním. Odpovím vám: o republice samostatné, svobodné, demokratické, o republice hospodářsky prosperující a zároveň sociálně spravedlivé, zkrátka o republice lidské, která slouží člověku, a proto má naději, že i člověk poslouží jí. O republice všestranně vzdělaných lidí, protože bez nich nelze řešit žádný z našich problémů. Lidských, ekonomických, ekologických, sociálních i politických.“

Kdyby to tehdy vzdali...

Mezi naši dnešní svobodou a režimem, jehož soukolí nemilosrdně drtilo sebemenší projevy nespokojenosti, stojí jediné: odvaha. Jak by to vypadalo, kdyby ji v roce 1989 neměli? „Při ustupu do nového roku vám srdečně blahopřeji jménem ústředního výboru Komunistické strany. V letošním roce byla sklizena dosud nejvyšší úroda obilovin u dějinách naší země. Nezapomínejme, že každý článek našeho hospodářství musí v tomto roce zvýšit svůj přínos k plnění úkolů. Zdravíme bratrský lid spřátelených socialistických států země! Ať žije organizátorka úspěchů našeho pracujícího lidu – Komunistická strana Československa!“ Povinné fráze pronášené monotónním hlasem z obrazovky, kterou nejspíš nikdo nesleduje. Nový rok? A který vlastně?

Listopad 1989

7 klíčových momentů sametové revoluce

Sada edukativních karet vydaných u příležitosti 30. výročí listopadových událostí roku 1989

Karty připomínají klíčové okamžiky roku 1989, zlomového bodu našich moderních dějin, a souběžně představují také realitu normalizace. Ta by pokračovala dál, pokud by se nenašli odvážní a aktivní lidé, kteří měli svůj podíl na postupném zhroucení komunistického totalitního režimu u nás a následně i na pádu komunistické moci v celé Evropě a v Sovětském svazu.

Vydala: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Námět, scénář, texty a realizace: Petra Šobáňová, Háta Kreisinger Komňacká, Pavel Kreisinger

Ilustrace: Matěj Komínek

Grafické řešení: Robin Michenka

2019

89✌19

UČITEL21
Chci studovat, chci učit, chci měnit svět...

Pedagogická
fakulta